

Лоскутов Т. О.,

доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри
організації досудового розслідування факультету №1
Криворізького навчально-наукового інституту
Донецького юридичного інституту МВС України

Єпринцев П. С.,

кандидат юридичних наук, доцент, проректор-директор
Криворізького навчально-наукового інституту
Донецького юридичного інституту МВС України

Шапарь А. О.,

кандидат юридичних наук, т.в.о. заступника директора
з освітньої та науково-дослідної діяльності
Криворізького навчально-наукового інституту
Донецького юридичного інституту МВС України

**ЩОДО ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НЕГЛАСНИХ ЗАСОБІВ
ОТРИМАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ОБСТАВИНИ ВЧИНЕНОГО
КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ**

1. Правове регулювання негласних засобів одержання інформації про вчинене кримінальне правопорушення здійснюється у законах та підзаконних нормативно-правових актах, що мають кримінальну процесуальну та оперативно-розшукову природу.

2. Унормування у чинному Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК України) негласних (слідчих) розшукових дій є кроком до процесуалізації негласних засобів здійснення оперативно-розшукової діяльності. З листопада 2012 року «таємні» дії включені до кримінальної процесуальної форми як негласні слідчі (розшукові) дії. Нормативні положення КПК України у главі 21 встановлюють систему негласних слідчих (розшукових) дій, що охоплює дії, котрі пов'язані з втручанням у приватне спілкування та інші різновиди негласних слідчих (розшукових) дій.

Правова регламентація у КПК України негласних (слідчих) розшукових дій здійснена достатньо детально. У результаті ознайомлення із змістом

приписів глави 21 легко може сформуватися уява про те, які «таємні» дії уповноважені проводити органи досудового розслідування у зв'язку з встановленням обставин вчиненого кримінального правопорушення та доведенням винуватості конкретної особи. У цьому контексті показовими є розкриття змісту наступних визначень: «аудіо-, відеоконтроль особи» (ст. 260), «зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж» (ч. 1 ст. 263), «установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу» (ч. 1 ст. 268) тощо.

3. Негласні засоби отримання інформації у вигляді негласних слідчих (розшукових) дій регулюються також на підзаконному рівні, а саме в загальнодоступній Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні (далі – Інструкція). В змісті п. 1.11. останньої визначаються негласні слідчі (розшукові) дії, які здійснюються винятково під час розслідування злочину, який є тяжким чи особливо тяжким, та негласні слідчі (розшукові) дії, які реалізуються у кримінальному провадженні незалежно від тяжкості розслідуваних злочинів.

В цілому правове регулювання негласних слідчих (розшукових) дій в Інструкції є більш детальним та таким, що доповнює процесуальні приписи КПК України. Наприклад, можна навести форми проведення контролю за вчиненням злочину (контрольована поставка, контрольована та оперативна закупка, спеціальний слідчий експеримент, імітування обстановки злочину), котрі у ч. 1 ст. 271 КПК України лише перераховуються, а в положеннях п. 1.12. Інструкції досить конкретно визначаються.

Такий детальний зміст Інструкції ще більше сприяє усвідомленню сутності негласних слідчих (розшукових) дій, котрі можуть проводитися щодо певної особи у межах кримінального провадження. Відкритий доступ до змісту Інструкції обумовлює стан потенційного інформування підозрюваних (фактично підозрюваних) осіб про реалізацію можливих негласних засобів

отримання фактичних даних про обставини вчиненого кримінального правопорушення.

4. Унормування негласних засобів у вигляді оперативно-розшукових заходів здійснюється і приписами чинного Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність». У змісті останнього регламентуються оперативно-розшукові заходи, котрі є аналогічними негласним слідчим (розшуковим) діям, що передбачені КПК України та Інструкцією. До того ж у ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» неодноразово відмічається, що оперативно-розшукові заходи мають здійснюватися відповідно до приписів КПК України.

Такий спосіб правової регламентації оперативно-розшукових заходів підтверджує прямий зв'язок між Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» та КПК України щодо регулювання негласних засобів одержання інформації про вчинене кримінальне правопорушення. Причому виходячи з логіки викладу правових норм вбачається, що положення КПК України доповнюють приписи вказаного Закону, а не навпаки. Таким чином, особа, яка викривається у вчиненні кримінального правопорушення може спрогнозувати те, які негласні засоби уповноважені застосовувати співробітники оперативних підрозділів.

5. Відкритість та доступність правового регулювання негласних засобів отримання інформації про обставини вчиненого кримінального правопорушення може не сприяти ефективності кримінальному переслідуванню особи, яка скоїла кримінальне правопорушення. Оскільки підозрювана (фактично підозрювана) особа, дізнавшись про сутність та різновиди негласних засобів може створювати перешкоди оперативно-розшуковій та кримінальній процесуальній діяльності правоохоронних органів, а відтак – протидіяти розкриттю та розслідуванню кримінального правопорушення.

Разом з тим, недоступність або невизначеність правової регламентації негласних засобів отримання інформації про обставини вчиненого кримінального правопорушення суперечить принципу правової визначеності, що є складовою загальної засади верховенства права. Неможливість особи ознайомитися з правовими нормами, що врегульовують негласні засоби одержання інформації унеможливорює формування у неї уяви та здійснення прогнозу щодо потенційного проведення «таємних» дій з метою доведення обставин скоєного кримінального правопорушення. У такому випадку особа не може передбачити те, які негласні засоби можуть реалізовуватися щодо неї та очікувати на законність та правомірність їх застосування.

6. Непередбачуваність правових норм щодо регулювання негласних засобів отримання інформації про обставини вчиненого кримінального правопорушення може обумовлювати ризик свавілля з боку правоохоронних органів, незаконне та неправомірне обмеження прав, свобод і законних інтересів людини під час оперативно-розшукової та кримінальної процесуальної діяльності.

7. Правова регламентація негласних засобів отримання інформації про вчинене кримінальне правопорушення має здійснюватися таким чином, щоб не допустити надлишкове інформування про сутність та особливості застосування оперативно-розшукових заходів та проведення негласних слідчих (розшукових) дій, та врахувати вимогу правової визначеності нормативно-правових актів, які регулюють такі негласні засоби.